

FINNLAND. AAMU.
FINNLAND. BIBLIOTHEK.
FINNLAND. COOL.
FINNLAND. DRÖM.
FRANKFURT BOOK FAIR.
GUEST OF HONOUR 2014.

**TASAVALLAN PRESIDENTIN PUHE
FRANKFURTIN KIRJAMESSUJEN AVAJAISISSA 7.10.2014**

Rouva komissaari,
Arvoisat ministerit ja ylhäisyydet,
Herra osavaltiopääministeri,
Herra ylipormestari,
Herra puheenjohtaja Riethmüller,
Herra johtaja Boos,
Hyvät kirjallisuuden ystävät,

Suomella on ilo ja etuoikeus saada esittäytyä nyt käynnistyvien Frankfurtin Kirjamessujen teemamaana. Olemme enemmän kuin innoissamme saadessamme olla täällä tänään teidän kanssanne.

Keitä me suomalaiset sitten oikein olemme tai mitä juuri meillä on tarjottavanamme kirjallisuuden maailmanyleisölle?

Olemme maa, jossa naiset saivat äänioikeuden ensimmäisinä maailmassa, jossa sananvapaus kaikilla mittareilla on maailman kärkitasoa, jonka

koulutusjärjestelmä on huipputuloksistaan maailmankuulu ja kilpailukyky ensiluokkainen.

Olemme maa, jossa keihästä heitetään pidemmälle kuin missään muualla ja jossa vaatimattomuus on hyve. Maailmaa parannamme saunoissa koivuvihdalla toisiamme selkään mätkien yhtä hyvin kuin kaupunkien kahviloissa lattekuppien äärellä, sosiaalista mediaa selaten.

Suomalainen kirjallisuus on älyllisesti polttelevaa ja emotionaalisesti lohduttavaa. Se on jännitteillä ladattua kielen ja narratiivin sinfoniaa, jossa liikutaan melankoliasta hurmioon, epätoivosta kaikkivoipaisuuteen ja yksinäisestä itkusta yhteiseen naurunremakkaan.

Meidän kirjoissamme mellastavat Väinämöinen, tietäjä iänikuinen ja Pohjan akka, pahasuinen ja -tapainen eukko, Ukkosenjumalan poika, seitsemän nujakoivaa veljestä sekä Muumipeikko ystävineen. Pieni poika lipuu kaislavenneessä pitkin Niilin valtavaa virtaa. Tyttö matkustaa junalla halki Neuvostoliiton. Rikospoliisi-äiti selvittää murhamysteerejä pääkaupunkiseudulla ja runominä tekee tunnustuksen: ” Suomen kieli on minulle ikkuna ja talo. Minä asun tässä kielessä. Se on minun ihoni.”

Suomalainen kirjallisuus on eränuotioiden loimussa kerrottua kansantarinaa, joka saa posket hehkumaan ja mielikuvituksen nelistämään. Se on historiallista omaelämäkertaa, jossa tosi värityy fiktiolla. Se on sahanterävää mutta

taskulämmintä aikalaisanalyysiä, jossa kyytiä saavat sekä perheenjäsenet että päättäjät, sekä maanmiehet että ulkomaanelävät, sekä menneisyys että tuleva.

Sanalla sanoen: Finland. Cool. Aivan kuten messusloganimme sen kiteyttää.

Suomalainen kirjallisuus on nuorta. Vielä Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seuraa perustettaessa 1830-luvulla ei kielessämme edes ollut sanaa kirjallisuus.

Käytettiin kiertoilmauksia tai ruotsalaista termiä ”litteratuuri”. Kirjallisuus-sanan keksi Elias Lönnrot ja ensi kertaa sana esiintyi juuri Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustamispöytäkirjassa.

Nuori siis, mutta näytti nopeasti voimansa. Kirjallisuus on luonut suomalaisuutta ja suomalaisuus kirjallisuutta. Kerron siitä lyhyin välähdyksin muutaman eri ulottuvuuden kautta.

Ensimmäinen on sykäys suomalaisen sivistyksen nousuun.

Meille tuli vuonna 1809 ero Ruotsista ja siirtyminen Venäjän alaisuuteen autonomiseksi suurruhtinaskunnaksi. Venäjä oli salliva, siihen aikaan, ja Suomessa kansallistunne sai sijaa. Suomalaisuusmies Adolf Ivar Arwidsson luonnehti: ”Ruotsalaisia emme enää ole, venäläisiksi emme halua tulla, olkaamme siis suomalaisia”.

Ja niin me myös aloimme olla. Syntyi kansalliseepos Kalevala, jonka kansallisromanttinen henki innoitti suomalaisia kohti itsenäisyyttä.

Syntyi ensimmäinen kaunokirjallinen teoksemme, Aleksis Kiven Seitsemän veljestä. Teoksen sanoma oli korostaa luku- ja kirjoitustaidon merkitystä, vain sen kautta yksilöstä tuli yhteisön täysivaltainen ja itsenäinen jäsen. En tässä malta olla kertomatta, että täällä messuilla julkaistaan teoksesta erinomainen saksannos.

Syntyi paljon muutakin arvokasta ja syntyi jokamiehen sivistystä.

Yhä edelleen, lähes 150 vuotta Seitsemän veljeksien julkaisun jälkeen on kirjan sanoma ajankohtainen. Me suomalaiset olemme lukijakansaa. Noin 80% lukee vähintään yhden kirjan vuodessa ja kolmasosa ainakin kirjan kuukaudessa. Lukutaidossa olemme maailman huippua.

Kirjastolaitoksemme tyydyttää tehokkaasti lukuhaluja. Suomalainen käy kirjastossa keskimäärin kymmenisen kertaa vuodessa ja kirjallinausten määrä on noin 70 miljoonaa. Se on jokaista suomalaista kohti yksi lainattu kirja per kuukausi, vähän ylikin.

Ehkä tässä on vastausta usein kuulemaamme kysymykseen, että miten ihmeessä saatte aikanne kulumaan pimeinä talvi-iltoina. Ehkä tässä on vastausta myös siihen kysymykseen, että miten ihmeessä pärjätte niin hyvin Pisa tutkimuksissa.

Toinen välähdys liittyy kansainvälistymiseen.

Vanhan sanonnan mukaan ”Suomi on saari”. Meitä oli pidetty pienenä, kaukaisena, pitkien etäisyyksien ja harvaanasuttujen alueiden maana. Kirjallisuus rakensi siltaa saarelta mantereelle – se avasi ovet maailmaan.

Käännöskirjallisuudella oli merkittävä osa matkalla maailmaan. Kansallinen herätysliike alkoi pitää kaunokirjallisuuden suomentamista suorastaan kansalaisvelvoitteena. Aluksi Pohjoismaat, Venäjä ja Saksa tulivat tutummiksi. Kirjojen kääntäjillä oli kaksoisroolia; he myös kehittivät ja joutuivat kehittämään kirjakieltämme.

Maailmaan kulkivat myös suomalaiskirjailijat, fyysisesti ja fiktioissaan. Ja sinne he veivät lukijansakin.

”Egyptissä olen elänyt, vaikken ole koskaan käynyt”. Näin kerrotaan kirjailija Mika Waltarin sanoneen, kun häneltä kysyttiin suurromaaninsa *Sinuhe* egyptiläinen syntyä.

Tuo esimerkki monien vastaavien joukossa kertoo, miten maailma kirja kirjalta avautui pohjolan perukoille. Samalla se kertoo myös kirjallisuuden syvää olemusta; ”saarelta” saattoi kulkea etäälle astumatta kertaakaan sillalle; elää saattoi paikoilla, jossa ei koskaan ollut käynyt.

Maailma puolestaan löysi tien Suomeen ja kirjallisuuteemme. Waltari vei muitakin kuin suomalaisia elämään Egyptissä. Toinen esimerkki ajan takaa olkoon Frans Emil Sillanpää, jolle 1939 myönnettiin Nobel-palkinto.

Vastaanotettuaan sitä koskeneen sähkeen, hän viestitti: ”Syvästi liikuttuneena kiitän maani ja omasta puolestani kunniasta ja vastaanotan mielelläni palkinnon.
- Niin, mitä puheeni alussa totesinkaan vaatimattomuudesta osana suomalaista kansanluonnetta.

Kirjallisuutemme viime vuosien menestykset osoittavat, että pieneltäkin kielialueelta voi nousta kansainvälisiä tähtiä. Sofi Oksasen Puhdistus nousi 2010 kirjallisuusviennin uudeksi kärjeksi – hänen kirjojensa käännösoikeuksia on nopeasti luovutettu yli 40 kielialueelle. Puhdistuksen jälkeen Riikka Pulkkinen, Katja Ketun ja Rosa Liksomin teoksia myytiin nopeasti lukuisiin maihin ja niiden käännöstyö alkoi monille eri kielille. Naiset raivaavat nyt suomalaikirjailijoiden tietä.

Joten nyt sitä kuljetaan, kirjat kainaloissa, kaikkiin suuntiin. Mielikuvituksella ja ajatuksella ei ole saaria, ei siltoja, ei rajoja.

Viimeisin välähdys tuleekin tästä. Kirjallisuus ei ole vain suomalainen, ei vain saksalainen; sen sanoma ei ole minkään maalainen. Kirjallisuudella on yhteistä yksi koti, ihmismieli ja sen johdannaiset.

Olen ajatellut, että miten kävisi, jos lukemastani kirjasta olisi poistettu kaikki sen ulkoiset tunnusmerkit. Ettei tietäisi, kuka sen on kirjoittanut, eikä mikään paljastaisi, missä ja milloin tarina on tapahtunut. Olisi vain riisuttu tarina ihmisten ajatuksista ja suhteista.

Millainen kirja se olisi?

Se voisi olla juuri sellainen, joita hellenisteiltä on meille jäänyt, sellainen, joita Shakespeare kirjoitti, sellainen, jota kiinalainen kalligrafi kuvaili, sen voisi olla kirjoittanut Marquez, Soyinka, Doctorow tai viimeisimmän menestyselokuvan käsikirjoittaja.

Se olisi universaali sanoma ihmismielestä, sillä pohjimmiltaan niin samanlaisia rakkaudessa kuin vihassa, kateudessa ja myötätunnossa, onnessa ja menestyksessä, uskossa ja sen puutteessa, me olemme olleet ja edelleen olemme.

Onko kaikki sitten jo kirjoitettu? Maailman konflikteista, sotaisistakin päätellen meillä on vielä paljon opittavaa toinen toisistamme. Kirjallisuudella on valtava merkitys avata ymmärtämään, miten samanlaiset ihmismielet eri kulttuureissa ilmentävät itseään. Niin, koskaan ei voi kirjoittaa liikaa eikä lukea liikaa.